

Ж.К. Стамбекова.^{1*}, А.Е. Жұмабаева¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘРЕКЕТКЕ ДАЯРЛАУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аңдатпа

Мақала білім беру үдерісіне педагогикалық инновацияларды енгізу тақырыбына арналған. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық әрекетке даярлаудың дидактикалық негіздерін сипатталады. Зерттеу тақырыбына негізделген педагогика – дидактика және тәрбие теориясы, психология, бастауышта оқылатын пән әдістемелері ғылым салалары қарастырылады. Тақырыпқа қатысты сауалнама жүргізіліп, тиімділігі тексерілді. Сонымен қатар, болашақ бастауыш сынып педагогтерін инновациялық әрекетке даярлаудың дидактикалық негіздері жан-жақты талқыланады. Болашақ бастауыш сынып педагогтерін инновациялық әрекетке деген қабілеті мен бейімділігін, ынта ниетінің деңгейін анықтау мақсатында сауалнама алынып, нәтижесі талданды. Педагогикалық зерттеулерде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық әрекетке даярлаудың қырлары мен тетіктерін арнайы жүйелі зерттеу жүзеге асырылмағандықтан, бұл бағыт бойынша айқын нақтылаған теориялық-әдіснамалық негіздеме анықталмаған. Сондықтан да, болашақ бастауыш мектеп мұғалімдерін инновациялық әрекетке даярлаудың маңызыдылығы артып отыр.

Түйін сөздер: инновациялық үдері, инновациялық әрекет, бастауышта білім беру, болашақ бастауыш сынып педагогтері, білім беру ортасы, инновациялық әрекетке даярлық

Стамбекова Ж.К.¹, Жұмабаева А.Е.¹

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая
г. Алматы, Казахстан*

ВАЖНОСТЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Статья посвящена теме внедрения педагогических инноваций в образовательный процесс. Описывает дидактические основы подготовки будущих учителей начальных классов к инновационной деятельности. На основе темы исследования рассматриваются педагогика-дидактика и теория воспитания, психология, методики начального изучения дисциплины. Был проведен опрос по теме, проверена эффективность. Кроме того, всесторонне обсуждаются дидактические основы подготовки будущих педагогов начальных классов к инновационной деятельности с целью выявления способностей и склонностей будущих педагогов начальных классов к инновационной деятельности, а также анализируются результаты анкетирования. В связи с тем, что в педагогических исследованиях не осуществлялось специального системного исследования аспектов и механизмов подготовки будущих учителей начальных классов к инновационной деятельности, теоретико-методологическое обоснование, четко конкретизированное по данному направлению, не определено. Поэтому возрастает значение подготовки будущих учителей начальной школы к инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационный процесс, инновационная деятельность, начальное образование, будущие педагоги начальных классов, образовательная среда, подготовка к инновационной деятельности

Stambekova Zh. K¹., Zhumabayeva A.E¹.
¹Abay Kazakh National Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan

THE IMPORTANCE OF PREPARING A FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER FOR INNOVATION

Abstract

The article is devoted to the topic of introducing pedagogical innovations into the educational process. Describes the didactic foundations of preparing future primary school teachers for innovation. On the basis of the research topic, pedagogy-didactics and the theory of education, psychology, methods of initial study of the discipline are considered. A survey was conducted on the topic, the effectiveness was tested. In addition, the didactic foundations of preparing future primary school teachers for innovation are comprehensively discussed in order to identify the abilities and inclinations of future primary school teachers for innovation, and the results of the questionnaire are analyzed. Due to the fact that pedagogical research has not carried out a special systematic study of the aspects and mechanisms of preparing future primary school teachers for innovation, the theoretical and methodological justification, clearly specified in this direction, has not been determined. Therefore, the importance of preparing future primary school teachers for innovation is increasing.

Keywords: innovation process, innovation activity, primary education, future primary school teachers, educational environment, preparation for innovation

Кіріспе. Қазақстан Республикасындағы білім беру саласының дамуы қарқындай түсуі және даму динамикасының жаңа өзгерістерге бетбұрыс жасауы тұтас еліміздің дамуындағы жаңа ақпараттық-технологиялық ғасырдың туындап келе жатқанын білдіреді. Еліміздің әлеуметтік-экономикасының дамуына өзіндік үлес қоса алатын, өзіндік ой-пікірі бар, жан-жақты дамыған, білімді де, білікті тұлғаны дайындап, тәрбиелеу аса құрметті қоғамдық міндет. Себебі, жаңа ғасырдың негізі білімнің, жаңа технологиялардың, адамзат санасының жаңаша ойлау мүмкіндіктерінің тізгіні болып табылатын инновациялық ойлау мен инновациялық әрекет болып табылады.

Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаев Ислам ынтымақтастығы ұйымының (ИБҰ) ғылым және технология жөніндегі саммитіне қатысқандағы сөзінде еліміздің келешегі ғылыми-техникалық және инновациялық даму саласындағы жетістіктерге байланысты екеніне сенім білдіргені белгілі. Президент Қ.К. Тоқаевтың ғылым мен білім берудегі инновациялық үдеріс туралы сөздерінен инновациялық үдерістер қысқа уақытта жүзеге асырылуы арқылы Қазақстанның ғылымы мен білім беру саласын дамытатын негізгі бағыттың катализаторына айналуы мүмкін екенін айқын тани аламыз [1].

Осы тармақшаның мақсаты – жаңартылған білім мазмұны жағдайында болашақ бастауыш сынып педагогтерін инновациялық әрекетке даярлау мәселесінің зерттелу жайын шолу жасау және талдау. Қазіргі замандағы ғылыми-зерттеулерге талдау жасау алдында инновациялық әрекеттің қазақстандық ағартушылардың да осы бағытта қалдырған ой-пікірлеріне тоқталып өту керек деп санаймыз.

Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы: «Жаңа жолдың оқуы жаңа оқып шыққан жас мұғалімдердің қолында. Бұлардың күштері тың, білімдері соны, пікірлері жаңа. Ниеті – жұртына қызмет ету. Бұлар білгенін, тапқан-таянғанын жұртынан аяп қалатын емес. Қазақтың бастауыш мектебіндегі жұмысын қолдарына алуға лайық адамдар. Әр жайдан хабардар, дүнияды не істеліп, не қалыпта тұрғанынан бұлардың мағлұматы мол. Қысқасы, қазақ арасына білім нұрын жаюға нағыз қолайлы адамдар», - деген пікірі әлі де өзекті [2]. А.Байтұрсынұлының осы сөздері мұғалімдікке арнайы дайындалып, мектепке жаңа келген жас маманның өмірмен тығыз байланысы орнап, ол тұрақты сақталуы үшін әрдайым әр жайдан хабардар, ізденімпаз, жаңа мағлұматы мол тұлға деңгейін жетілуі тиіс екенін танытады.

Жаңартылған білім мазмұны жағдайында болашақ бастауыш сынып педагогтерін инновациялық әрекетке даярлау дегеннің мәнісі болашақ педагогтердің шынайы өмірдегі оқыту-тәрбиелеу тәжірибесінде жаңашылдықты жасауға, игеруге, меңгеруге және пайдалануға кірісуі дегенді білдіреді [3].

Сонымен бірге өздері қызмет ететін білім беру мекемелерінде жергілікті ерекшеліктерді ескеретін стратегияларды қолдануға, жүйелі өзгерістерге бейімделетін инновациялық орта құра білу дағдылары қалыптасқан маман дайындау дегенді танытады. Осы бағыттағы мәселелерді тиімділікпен шешу мақсатында қазақстандық педагогикалық сала ғалымдары мен мамандары көпқырлы

зерттеулер жүргізіп келеді. Жаңартылған білім мазмұны жағдайында болашақ бастауыш сынып педагогтерін инновациялық әрекетке даярлау тәжірибесі мен осымен байланысты жүргізілген зерттеулерді талдау барысында мақсатқа жетуге бағыт ұстанған жобалар мен инновациялық алаңдардың, еңбектердің молдығы анықталды. Олардың әрқайсысының түрлі көлемде қамтитын мақсаттары мен міндеттері, түрлі теориялық тіректері, өзара бір-біріне тәуелсіз жүйелері қалыптасқанына талдау негізінде көз жеткізуге болады.

Қазақстандық педагогика саласындағы инновация туралы алғашқы қарастырған ғалымдардың бірі Н.Н. Нұрахметовтың пікірінше, инновациялық үрдіс (тенденция) білім беру мекемелерінде жаңашылдықтарды жасаумен, оларды басқарумен, оларды пайдаланумен және оларды таратумен анықталатын құбылыс [4]. Инновацияны ғалым білім беру мазмұны арқылы, әдістемемен, технологиямен, оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастырумен мектеп жүйесін басқарумен тығыз байланысты деп тани келе, инновацияның келесідей жіктемесін ұсынады: инновацияның жеке түрі, инновацияның модульдік түрі, инновацияның жүйелі түрі. Ғалымның осы жіктемесіне өз тарапымыздан қосарымыз – инновацияның осы көрсетілген әр түрінің жүзеге асырылуы инновациялық әрекетке тікелей байланысты болады.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Болашақ бастауыш сынып педагогтерін инновациялық әрекетке даярлау үшін төмендегідей әдістемелік құралдар қолданылды:

1. Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің инновацияға, инновациялық әрекетке деген бейімділігінің, ынта-ниетінің деңгейін анықтау сауалнамасы

2. Бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық әрекетке қабілеті мен қасиетін өзіндік бағалау сауалнамасы

Сауалнамаларды құрастыруда ғалымдардың инновациялық әрекетке даярлығын анықтау бойынша әдістемелік ұсыныстары жетекшілікке алынғанын, бірақ басшылыққа алынған қағидалардың зерттеу жұмысының тақырыбы мен мақсаты бойынша бейімделгенін атап кетеміз. Сауалнамалардың құрылымы мен мазмұны келесідей ретпен жүйеленді.

Талқылау және зерттеу нәтижелері: Бірінші сауалнама «Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің инновацияға, инновациялық әрекетке деген бейімділігінің, ынта-ниетінің деңгейін анықтау» сауалнамасы.

Құрметті студент! Сіз өзіңізді болашақ бастауыш сынып мұғалімі ретінде жаңартылған білім мазмұнындағы «Қазақ тілі» пәнін оқыту үдерісіндегі инновацияға, инновациялық әрекетке деген бейімділігіңіз бен ынта-ниетіңізді қандай шкала бойынша бағалай аласыз:

3 – бейімділігім мен ынта-ниетім өте жоғары;

2 – бейімділігім мен ынта-ниетім орташа;

1 – бейімділігім мен ынта-ниетім төмен;

1. Сіз үнемі педагогикадағы инновациялық тәжірибені іздеп, танысып, оны «Қазақ тілі» сабағында қолдануға бейімдеп, болашақта жүзеге асыруға дайындалып жүресіз.

2. «Қазақ тілі» пәнінің жаңартылған білім мазмұнының инновациялық сипатта болуына байланысты, оны оқытуға аса қажетті деп инновациялық әрекетке дайындалып жүресіз.

2. Сіз өзіңізді үнемі жаңашылдық пен инновациялыққа тәрбиелейсіз бе?

3. Сіз белгілі бір педагогикалық идеяларды ұстанасыз, оларды болашақ бастауыш сынып мұғалімі ретінде дайындалу үдерісінде дамытасыз ба?

4. Пәндерді, курстық жұмыстарды орындауда инновациялық әрекетке дағдылану міндеттілігі жөнінде оқытушылармен, ғылыми кеңесшіңізбен әрдайым көзқарасыңыз бірдей ме?

5. Сіз өзіңіздің бастауыш сынып мұғалімі ретіндегі қызметіңіздің болашағын көресіз бе, оны болжап отырсыз ба?

6. Сіз жаңалыққа, инновациялық өзгерістерге, инновациялық үдерістерді әрдайым қабылдауға дайынсыз ба?

Сауалнаманың өңделу тәртібі туралы тоқталатын болсақ, бұл жерде жауаптардың қарапайым қосындысы алынады. Студенттің немесе студенттік топтың инновацияға, инновациялық әрекетке деген бейімділігінің, ынта-ниетінің деңгейі (**К**) келесі формула бойынша анықталады:

К нақты **К** макс.

мұндағы **К** нақты дегеніміз – студенттер алған баллдың нақты саны, ал **К** макс дегеніміз – алуы мүмкін максималды 18 балл. Студенттердің инновацияға, инновациялық әрекетке деген бейімділігінің, ынта-ниетінің деңгейін анықтауда келесі көрсеткіштер қолданылады:

К < 0,45 – күрделі, сыни деңгей;

0,45 < K < 0,65 – төмен деңгей;

0,65 < K < 0,85 – мүмкін деңгей;

K > 0,85 – оңтайлы деңгей;

Бірінші сауалнама бойынша алынған жауаптарды саралауда келесі нәтиже алынды.

Кесте -1 Анықтау сауалнамасының нәтижесі

Топтар	Оңтайлы деңгей		Мүмкін деңгей		Төмен деңгей		Күрделі, сыни деңгей	
	Студент саны	Көрсеткіш	Студент саны	Көрсеткіш	Студент саны	Көрсеткіш	Студент саны	Көрсеткіш
Эксперименттік топ	6	100	6	0,83	27	0,61	20	0,43
Бақылау тобы	3	100	6	0,83	26	0,61	24	0,43

Сауалнама жауаптарын талдау нәтижесінде студенттердің көпшілігінің, атап айтқанда эксперименттік топта 47 студенттің, бақылау тобында 50 студенттің инновациялық әрекетке өздігінен даярлану деңгейі төмен немесе мүлде сын көтермейтіні анықталды. Бұл жағдай, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін арнайы инновациялық әрекетке даярлаудың қажеттілігін айқын танытты деп айтуға дәлел болады.

Келесі сауалнама студенттер педагогикалық практика өту барысында, яғни Алматы қаласындағы №146, №84, №182 мектептерде өткізілді және оған 15 студент қатысты.

Екінші сауалнама «Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық әрекетке қабілеті мен қасиетін өзіндік бағалау» сауалнамасы

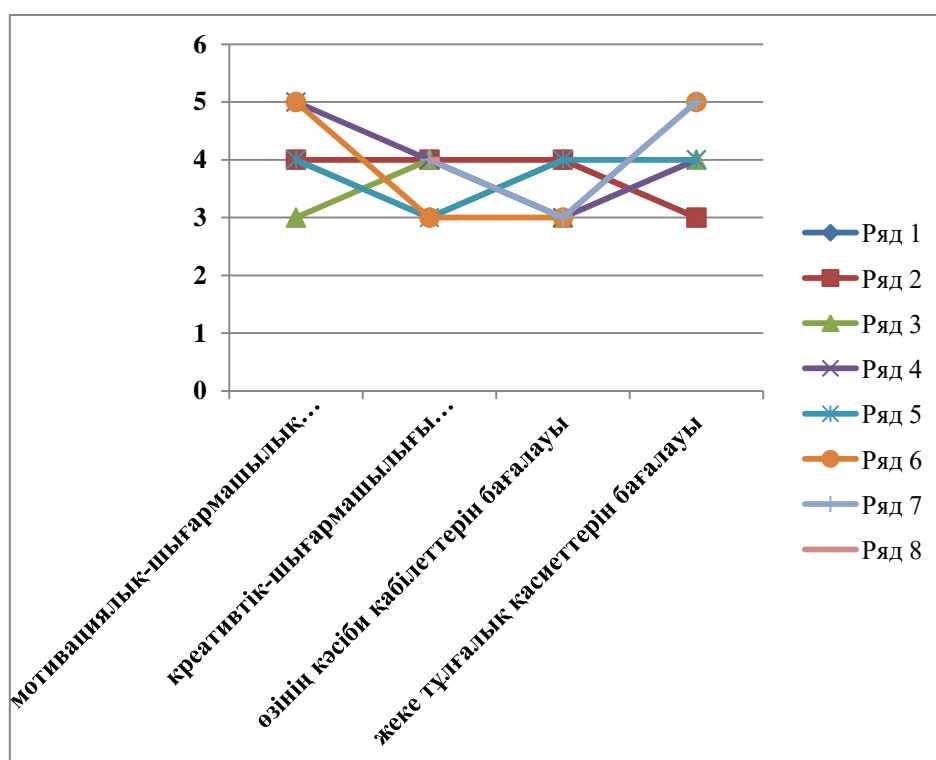
Құрметті студенттер! Өзіңіздің педагогтік инновациялық әрекетке деген даярлығыңызды танытатын сипаттардың көрініс дәрежесін бағалауыңызды сұраймыз. Таңдаған шкала санын шеңберлеп белгілеңіз.

Педагогтің инновациялық әрекетке деген даярлығыңызды танытатын сипаттар	Көрініс дәрежесі
Болашақ педагогтің инновациялық әрекетке деген мотивациялық-шығармашылық бағдары	
Танымдық ізденіс, шығармашылық қызығушылық	1 2 3 4 5
Шығармашылық жетістіктерге ұмтылыс	1 2 3 4 5
Көшбасшылыққа ұмтылыс	1 2 3 4 5
Әкімшілік тарапынан шығармашылық әрекетіне жоғары баға алуға ұмтылыс	1 2 3 4 5
Шығармашылық әрекеттің жеке басы үшін маңыздылығы	1 2 3 4 5
Өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылыс	1 2 3 4 5
Болашақ педагогтің креативтік-шығармашылығы дәрежесін бағалауы	
Қабылданатын шешімнің саны көп болуы: инновациялық әрекеттің вариативтілігі	1 2 3 4 5
Пайымдауының тәуелсіз болуы, өз ойын еркін айта алуы	1 2 3 4 5
Қиялдау, идеяларды ойлап табуға, айтуда зияткерлік еркіндік болуы	1 2 3 4 5
Ойлардың инерциялылығынан арылу, педагогикалық әрекетінде жаттанды стереотиптерден арылу	1 2 3 4 5
Тәуекелшілдікке бара алу	1 2 3 4 5
Педагогикалық әрекетінде кездесетін мәселелерге сезімталдықпен назар аудару білу	1 2 3 4 5
Сыни ойлай білу, бағалаушы пайымдауларға қабілетті болу	1 2 3 4 5
Өзіндік талдауға, рефлексияға қабілетті болу	1 2 3 4 5
Болашақ педагогтің инновациялық әрекетті жүзеге асыруға деген өзінің кәсіби қабілеттерін бағалауы	
Инновациялық әрекеттің әдіснамалық негіздерін меңгеруге қабілеттілігі	1 2 3 4 5
Педагогикалық инновациялық зерттеу әдістерін меңгеруі	1 2 3 4 5

Авторлық инновациялық жүйенің тұжырымдасын жасауға қабілеттілігі	1	2	3	4	5
Педагогикалық эксперименттік жұмысты жоспарлауға қабілеттілігі	1	2	3	4	5
Педагогикалық эксперименттік жұмысты ұйымдастырып өткізуге қабілеттілігі	1	2	3	4	5
Өзінің педагогикалық әрекетін инновациялық тұрғыдан қайта құруға, түзетулер енгізуге қабілеттілігі	1	2	3	4	5
Басқа әріптестердің инновациялық, шығармашылық тәжірибелерін жинақтап, оларды өзінің тәжірибесінде қолдану қабілеті	1	2	3	4	5
Педагогикалық инновациялық, шығармашылық әрекетке қатысты басқа әріптестермен ынтымақтастып өзара көмек көрсетуге, бірлесе атқаруға қабілеттілігі	1	2	3	4	5
Педагогикалық әрекет барысында туындаған кикілжіндерді шығармашылық тұрғыдан шеше алу қабілеті	1	2	3	4	5
Болашақ педагогтің өзінің жеке тұлғалық қасиеттерін бағалауы					
Инновациялық, шығармашылық деңгейінің қарқыны	1	2	3	4	5
Шығармашылық үдерісте жұмыс істеу қабілеті	1	2	3	4	5
Табандылығы, өзіне сенімділігі	1	2	3	4	5
Жауапкершілігі	1	2	3	4	5
Болашақ мұғалімнің инновациялық әрекетінің әлеуметтік маңызды екендігіне сенімділігі	1	2	3	4	5
Шыншылдығы, адалдығы	1	2	3	4	5
Өзін-өзі ұйымдастыру қабілеті	1	2	3	4	5

Студенттерімен осы сауалнама өткізілген соң, нәтижесі келесідей талданып, алынған мәліметтер әрбір мұғалім үшін координат осі жасалынып, студенттермен қорытынды әңгімелесу жүргізілді. Координат осінің бір үлгісі төменде көрсетілді.

Студент Н. – нің «Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық әрекетке қабілеті мен қасиетін өзіндік бағалау» жауаптарының координат осі бойынша өзіндік бағалауы

Сурет 1 – «Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық әрекетке қабілеті мен қасиетін өзіндік бағалау» сауалнамасын талдаудың бір үлгісі

Мұнда **X** – сауалнама сұрақтары, **У** – көрініс дәрежелерін таңбалайтын бағалау сандарын көрсетеді. Студент Н.-нің жауабы барлық қатысқан студенттердің орташа мәнді жауабы болғандықтан көрсетіліп отыр.

Сауалнама қорытындысы бойынша сауалнамаға қатысқан респонденттердің 20% инновациялық әрекетке деген мотивациялық-шығармашылық бағдарының бар екендігін өздерінің жауаптары арқылы дәлелдеді. Бірақ та көшбасшылыққа ұмтылыстың аздығын 28% байқаймыз. Педагогтің креативтік-шығармашылығы дәрежесін бағалауы бойынша тәуекелділікке бара алуы мен педагогикалық әрекетінде кездесетін мәселелерге сезімталдықпен назар аудару білу көрсеткіштері басым екенін де байқауға болады. Респонденттердің 48%-ы педагогтің инновациялық әрекетті жүзеге асырудағы өзінің кәсіби қабілеттерін бағалауы бойынша авторлық инновациялық жүйенің тұжырымдасын жасауға қабілеттілігі мен педагогикалық эксперименттік жұмысты жоспарлауға қабілеттіліктерінің төмендігі байқалды. Педагогтің өзінің жеке тұлғалық қасиеттерін бағалаушы бойынша олардың жауапкершіліктерінің жоғары екендігін, шыншылдығы мен адалдығын және өзін-өзі ұйымдастыру қабілеттерінің жоғары екендігін көруге болады.

Жоғарыда жүргізілген сауалнамалар нәтижесі көрсеткендей, бакалаврларды инновациялық әрекетке даярлаудың арнайы әдістемесін ұсынған жөн. Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық әрекетін қалыптастыру барысы үдеріс ретінде болғандықтан, оның кибернетикалық моделі ретінде арнайы әдістеменің резервтік мүмкіншіліктерін реттеудің негізін қалайтынын алға тартамыз [5].

Ол үшін кибернетикалық модель болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық әрекетке даярлауда басты екі категорияны – студенттердің әлеуеті мен мүмкіндіктерін көрсетеді. Осы модельге сүйене отырып, студенттерді инновациялық әрекетке даярлауда олардың мүмкіндіктері мен шектеуліліктерін анықтай аламыз.

Сурет 2 – Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық әрекетін қалыптастырудың қарапайым кибернетикалық моделі

Инновациялық әрекет – педагогикалық әрекеттің шығармашылық дамуының тәсілі. Бірақ педагогтің шығармашылығы тек шығармашылық үшін қызмет етпейді, оның көздейтін мақсаты – білім алушы жас ұрпақтың қайталанбас дербес тұлғасын жаңа және келер заман талаптарына сай біліммен, қоғамдық тәрбиемен қаруландыру. Сонымен бірге, инновациялық әрекет педагогикалық әрекет пен шығармашылықтың өзара ұштасуымен сипатталады. Осындай келесі мәселеге диалектикалық тұрғыдан қарайтын болсақ, бірқатар объективті әлеуметтік-педагогикалық қарама-қайшылықты таныр едік.

Бастауыш білім беру жүйесіне енгізілген жаңартылған оқу бағдарламасының мақсатқа сай жүзеге асырылуы педагогтердің инновациялық әрекетінің сәйкес жүргізілуіне тікелей байланысты. Білім мазмұны жаңартылғанымен, мұғалімдердің ол білім мазмұнын бірден ұғынып және жаңартылған мазмұнға сай әдіс-тәсілдерді жүйелі қолдануға дайын болмауы осы екі арадағы қарама-қайшылық болып табылады.

Одан соңғы қарама-қайшылық қоғамда орын алған жаттанды білім мазмұны мен түбегейлі өзгертіліп, әрекеттік, коммуникативтік бағытта, білім алуда оқушының өзі де басты тұлғаға айналуын көздеген оқу бағдарламасының мазмұны арасындағы қарама-қайшылықты да тек қана мұғалімдерді инновациялық әрекетке сапалы даярлау арқылы жоюға болады.

Одан кейінгі әлеуметтік-педагогикалық қарама-қайшылықты бастауыш мектепке енгізілген жаңартылған білім мазмұны мен қазіргі уақытта университеттерде даярланып жатқан бакалаврлердің әдістемелік даярлығы, негізінен, дәстүрлі жүйемен оқытылып жатқандығының арасынан көруге болады. Өйткені болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби қызметке орналасқан соң қойылатын жоғары талаптар тек жаңартылған білім мазмұнына ғана байланысты емес, әлеуметтік ортада болып жатқан, ғылыми ортада танылып жатқан, ақпараттық-технологиялық коммуникация саласында болып жатқан жаңалықтар мен өзгерістерге де тікелей байланысты туындап жататыны анық.

Осымен байланысты болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің мобильді, әрекетшіл, өзгеріске бейімделгіш, жауапкершілігі жоғары тұлға ретінде қалыптасуы маңызды мәселе болып отыр. Өйткені бұл қасиеттер мен қабілеттер қазақстандық білім беру жүйесінің дамуына, әлеуметтік ортаның қалыпты болуына, жас ұрпақты саналы және мақсатты бағытта дамытудағы қауіпсіздікті қамтамасыз етудің маңызды бір қыры болып саналады [6].

Бастауыш білім беру жүйесіне енгізілген жаңартылған оқу бағдарламасының мақсатқа сай жүзеге асырылуы педагогтердің инновациялық әрекетінің сәйкес жүргізілуіне тікелей байланысты. Білім мазмұны жаңартылғанымен, мұғалімдердің ол білім мазмұнын бірден ұғынып және жаңартылған мазмұнға сай әдіс-тәсілдерді жүйелі қолдануға дайын болмауы осы екі арадағы қарама-қайшылық болып табылады.

Одан соңғы қарама-қайшылық қоғамда орын алған жаттанды білім мазмұны мен түбегейлі өзгертіліп, әрекеттік, коммуникативтік бағытта білім алуда оқушының өзі де басты тұлғаға айналуын көздеген оқу бағдарламасының мазмұны арасындағы қарама-қайшылықты да тек қана мұғалімдерді инновациялық әрекетке сапалы даярлау арқылы жоюға болады.

Одан кейінгі әлеуметтік-педагогикалық қарама-қайшылықты бастауыш мектепке енгізілген жаңартылған білім мазмұны мен қазіргі уақытта университеттерде даярланып жатқан бакалаврлердің әдістемелік даярлығы, негізінен, дәстүрлі жүйемен оқытылып жатқандығының арасынан көруге болады. Өйткені болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби қызметке орналасқан соң қойылатын жоғары талаптар тек жаңартылған білім мазмұнына ғана байланысты емес, әлеуметтік ортада болып жатқан, ғылыми ортада танылып жатқан, ақпараттық-технологиялық коммуникация саласында болып жатқан жаңалықтар мен өзгерістерге де тікелей байланысты туындап жататыны анық.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімін инновациялық әрекетке даярлаудың маңыздылығы да болашақ педагогтерге заманауи сапалы білім беру және ХХІ ғасырдың бастауыш білім беру жүйесінің өзекті мәселелерін дер уақытында шешіп, инновациялық жолды танып, қалыптастыра алатын, сол арқылы бастауыш білім беруді іргесі мықты жүйеге айналдыратын тұлғаны қалыптастыру арқылы танылады. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық әрекетке даярлаудың әлеуметтік-психологиялық ерекшеліктерін арнайы қарастырған немесе жанама түрде сөз етілген еңбектерге талдау жасалынды. З.Т. Абетова өзінің білім берудегі инновация бойынша мақаласында әлеуметтік қандай нәтижелер күтілетіні, студенттердің инновацияға деген көзқарасы мен даярлығы туралы қарастырған [7]. Автор өзінің зерттеу мақсатын 1-4 курс студенттерінің Қазақстан Республикасындағы инновациядан нендей әлеуметтік нәтижелер күтетіні туралы талдау деп анықтайды. Әлеуметтік-педагогикалық зерттеу нәтижесінде студенттердің 57%-ы инновация дегенді компьютерлік модельдеумен байланыстыратыны анықталған. Ал «инновациялық әрекет» деген ұғымды студенттердің 31,5%-ы оқытудың жаңа формаларын іздеу және пайдалану деп түсінетіні анықталған. Сонымен бірге студенттердің 40%-ы ЖОО инновация жасауға қабілетті деп атап көрсеткен. Тағы бір қойылған сұрақ бойынша респонденттердің 60%-дан астамы жоғары оқу орындарында студенттердің, магистранттардың, жас оқытушылардың инновациялық әрекетін дамытуға бағытталған ынталандырушы күштерді енгізу өте әлсіз деп атап өткен. З.Т. Абетованың жүргізген эксперименті мен талдау негізінде жасаған келесідей қорытындыларымен біз де келісеміз. Атап айтқанда:

- инновация студенттер мен оқушыларға болашақтағы өмірі үшін қажет;
- инновация-прогрестің қозғаушы күші;

- студенттер университетте даярлық кезінде болашақ жұмысындағы инновациялық әрекетке 100% даяр болуы керек;
- жоғары оқу орындары түлектерінің бәсекеге қабілеттілігі жоғары болуы керек;
- еліміздің жоғары оқу орындарындағы инновациялық үдеріс тиімді болуы үшін инновациялық-білім беру технологиялары мен инновациялық оқыту әдістемелерін дамыту керек;
- еліміздегі жүргізіліп жатқан инновациялық үдерістер туралы қазіргі ЖОО-да оқып жатқан студенттердің бейхабар немесе ақпараттануы өте әлсіз.

Осымен бірге З.Т. Абетова, студенттер мен эксперттермен жүргізілген сауалнама нәтижесінде жоғары оқу орындарындағы инновациялық орта мен инновациялық әрекет орташа деңгейде, инновация енгізілгенімен, қажетті деңгейде дамытылмай отырғандығын атап көрсетеді.

Әлеуметтік психологиялық, әлеуметтік педагогикалық зерттеулерде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық әрекетке даярлаудың қырлары мен тетіктерін арнайы жүйелі зерттеу жүзеге асырылмағандықтан, бұл бағыт бойынша айқын нақтылаған теориялық-әдіснамалық негіздеме анықталмаған. Болашақ бастауыш мектеп мұғалімдерін инновациялық әрекетке даярлау үшін әлеуметтік психологияның беретін мол мүмкіндіктері әлі де болса толыққанды қарастыруды қажет етеді.

Бұл ретте әр жылдарда жүргізілген зерттеулер мен жекелеген мақалаларды талдау барысында Л.И. Божович [8], Б.Г. Ананьев [9], К.А. Абульханова-Славскаяның [10], В.А. Слостениннің [11], В.С. Лазаревтің [12], тағы басқа ғалымдардың [13] пікірлері мен зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, болашақ педагогтерді инновациялық әрекетке даярлаудың әлеуметтік психологиялық-педагогикалық қырларын қарастырамыз.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық әрекетке даярлаудың инновациялық қырларын талдауда бакалаврлардың кәсіби танымын дамыту мәселесі үлкен орын алады. Бұл жайында бакалавр, магистратурада 120 адам және докторантурада 34 адаммен зерттеу жүргізіп, нәтижелері өз тиімділігін берді. Өйткені бұл мәселеде әлеуметтік, кәсіби бағдар беру, өмірлік әрекет, кәсіби шыңдалу-жетілу бойынша бакалаврлардың өзіндік болмысы, ой-пікірі толысып жетілуі маңызды болып табылатындығы байқалды [14].

Инновациялық әрекетке даярлану үдерісінде болашақ бастауыш сынып мұғалімі өзінің кәсібіне деген саналы инновациялық көзқарасын бір мезетте қалыптастыра алмайтыны белгілі. Бұл тұста студенттің жеке тұлғасының даму ерекшеліктері алдыңғы қатардан орын алады. Өйткені инновациялық әрекетте мұғалімнің жеке тұлғасы шынайы ерекше маңызға ие болады, тұлғалық тұрғыдан өседі. Ал тұлғалық өсуі арқылы мұғалім кәсіби дамиды және кәсіби құзыреттілігі жетіледі [15].

Педагогтің тұлғалық мүмкіндіктерінің жүзеге асырылуы дегенді Ю.Б. Гатановтың [16] ізімен біз де:

- мұғалімнің шығармашылық ойлауының жүзеге асырылуы;
- бастамашылдық қабілетінің жақсы дамуы;
- белгілі бір дәрежедегі тәуекелшілдікке бара алуы;
- өзіне деген сенімі мол;
- өзінің мүмкіндіктерін бағалай білуі алға қойған мақсатына жетуге сай;
- әріптестерімен ынтымақтастықта жұмыс істейу қабілеті зор;
- жұмыс жасау қабілеттілігі ерекше деп түсінеміз.

Болашақ мұғалімдік қызметіне енбес бұрын бакалаврда инновациялық әрекеттің ішкі когнитивтік шарттары қалыптасуы керек. Нақты атап көрсететін болсақ, олар – интеллектуалдық (зияткерлік) ресурстың болуы, әрекет субъектісінің жаңаға деген толеранттылығы болуы, өзін реттейтін күш-қуаты жеткілікті болуы [17].

Бұл жерде интеллектуалдық ресурсқа студенттің университетте оқып жүргенде пайдаланып жүрген өзіндік функционалды интеллектуалдық қоры және меңгеріп жатқан білімінің негізінде қаланып жатқан интеллектуалдық қоры алынатынын атап кетеміз. Болашақ бастауыш сынып мұғалімі инновациялық әрекет субъектісі ретінде өзге де жаңаларға толерантты бола алуы тиіс. Бұл жерде бакалавриатта жүрген болашақ мұғалім жаңа идеяны қабылдай білуге және өзінің ойлау стилін жақсы жаңалыққа сай өзгерте білуге, бейімдей білуге дағдылануы тиіс екендігіне назар аударылып отыр. Сондай дағдыны меңгерген студенттің болашақ мұғалімдік қызметінде жаңаны қабылдауға да, жаңаны жасауға да дайындығы бар деп саналады.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық әрекетке дайындаудың психологиялық аспектісінде тек инновациялық жүйені қабылдаушы, жасаушы, орындаушы ретінде ғана емес,

сонымен бірге, инновациялықты танушы, талдай білуші эксперт ретінде де даярлау мәселелері қарастырылған [18].

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық әрекеті белгілі бір әлеуметтік топтың, қоғамның жүйесінде орындалатын болғандықтан, әлеуметтік жүйеде, қоғамда орны өсіп отырған эксперттік міндетті де шеше алатын дағдыларға ие болуы керек. Өйткені әлеуметтік маңызды педагогикалық инновациялық әрекетке кірісу барысында инновациялық жобаның салдары, инновацияның бастапқы бағытын өзгертуі мүмкін жағдайлар, алдағы уақытта болуы мүмкін белгісіз жағдайлардың ықпалынан инновацияның басқаша сценариймен жүргізілуі т.б. болуы мүмкін жағдайлардың барлығы эксперттік дағдының қалыптасуын талап етеді. Осындай жағдайларда дұрыс шешім қабылдай білуі дағдылары да болашақ сынып мұғалімінің инновациялық әрекетінің құрамдас компоненті болып табылады. Өйткені білім беру – мемлекеттің маңызды саясатының бірі, қоғамның ең нәзік те күрделі міндетін шешетін, яғни мемлекеттің болашақ азаматтарын қалыптастыратын үдеріс. Сондықтан қандай инновациялық үдеріс, инновациялық жоба болса да, оны енгізуші де, қолдаушы да, эксперт те – бір адамның бойынан табылуы тиіс. Ол үшін арнайы дайындық жоғары оқу орнында мамандықты игеруі үдерісінде жүргізілуі тиіс.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімін инновациялық әрекетке даярлаудың дидактикалық негіздері әдіснамалық негіздерінің маңызды бір бастау көзі болып табылады. Университетті аяқтаған студенттің кәсіби педагогтік қызметін бастарда кәсіби педагогикалық білімі мен тәрбиелік қасиет-қабілеті, инновациялық әрекетке бейімділігі толыққанды құрылымда қалыптасқан болуы міндетті екені белгілі. Осы аталғандардың ішінде инновациялық әрекеттің әдіс-тәсілдерінің толыққанды жүзеге асырылуы университет қабырғасында арнайы дайындалу барысында ғана іске асырылады.

Қорытынды. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық әрекетке даярлаудың дидактикалық негіздері келесідей маңыздылыққа ие болады. Ең алдымен, болашақ студенттердің инновацияға, инновациялық әрекетке деген объективті қатынасын қалыптастыруда дидактикалық негіздердің сенімді болуы баса ескеріледі. Бұл жерде студенттің азаматтық жауапкершілігі мен әлеуметтік белсенділігі, мұғалімдік қызметке деген шынайы қызығушылығы мен оқытуға деген үлкен ықыласы болуы маңызды рөлге ие болады. Сонымен қатар, студенттің кәсіби шеберлігін әрдайым жетілдіріп, жаңартып отыруды тек жеке басының өсуі үшін ғана емес, қоғамның да дамуы үшін қажетті міндет деп түсінуі де студенттің жоғары жауапкершілігін, азаматтық тұлғасын танытады.

Жүйеленген дидактикалық негіздер университетте оқып жүрген бүгінгі бакалавр ертеңгі бастауыш сынып мұғалімі екеніне оқуға түскен сәттен бастап назар аудартып, келешек педагогтік қызметінде инновациялық әрекетті орындауға даярлауға ірек болуы тиіс. Осыған қажетті арнайы білім мазмұны мен керекті әдіс-тәсілдер, дағдылар меңгертілуі керек. Олардың ішінде келесідей кейбірін атап өтуге болады: педагогикалық қарым-қатынас, қазақ ұлттық педагогикалық қарым-қатынасын құра білу, болжам жасай білу, жоба құра білу, мобильді болу, ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен еркін жұмыс жасау, басқару, дамыту, рефлексия жасау және оқушыларға рефлексиялық тапсырмалар орындату, талдау жасау, өз бетімен білімін жетілдіру т.б. Болашақ бастауыш сынып мұғалімін инновациялық әрекетке даярлаудың дидактикалық негіздері студенттерді келешек педагог кәсібінде инновациялық үдерістің белсенді субъектісіне айналуына сенімді тұғыр бола алады деп ойлаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Егемен Қазақстан» газеті, 16 маусым, 2021 жыл. <https://egemen.kz/article/278654-toqaev-iyu-nynh-ghylym-dgane-tekhnologiya-dgonindegi-sammitine-qatysty>
2. Байтұрсынұлы А. Қазақша оқу жайынан. – Алматы: АбзалАй. 2013. –605-бет.
3. Селевко Г.К. *Современные образовательные технологии.* – М.,1998.
4. Нұрахметов Н.Н. Ахтазина Б.К. *Шоғарландырып-қарқынды оқыту технологиясына сай зертханалық жұмысты ұйымдастыру.* - ISSN 1563-0331 ҚазҰУ Хабаршысы. Химия сериясы. №1 (73). 2014. – 100-104 б.
5. Васильева Л.Н., Муравьева Е.А. *Методы управления инновационной деятельностью: Учеб. пособие.* - М.: КНОРУС, 2005. -С. 17.
6. Караев Ж.А. *Трёхмерная методическая система обучения – основа формирования функциональной грамотности учащихся // Международный журнал экспериментального образования.* № 11, 2013 г., – С. 19-25.

7. Абетова З.Т. Инновации в образовании: социальные ожидания, установки студенческой молодежи. // Сборник материалов on-line научной конференции «Проблемы внедрения стандартов кейс-менеджмента в практику социальной работы». – Астана: ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2019. – 42-50 стр.

8. Божович Л.И. Речь и практическая интеллектуальная деятельность ребенка (экспериментально-теоретическое исследование) (ч. 2, 3) // Культурно-историческая психология. 2006. Том 2. № 2.– С. 121–135.

9. Ананьев Б.Г. Личность, субъект деятельности, индивидуальность. – М.: Директ-Медиа, 2008– С.164

10. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. / К.А. Абульханова-Славская, - М.: Изд-во Наука, 1980. – С 336.

11. Слостенин В.А., Каширин В.П. Психология и педагогика. – Москва: Академия, 2010. – С.480.

12. Лазарев В.С., Разуваева Т.Н. Психологическая готовность педагогических коллективов к инновационной деятельности. Сургут: РИО СурГПУ, 2009. – С. 195 [URL: <http://rrpedagogy.ru/journal/article/727/>], тағы басқа ғылымдар

13. Яголковский С.Р. Инновационность как предмет психологического исследования // Психология. Журнал Высшей школы экономики, 2007. Т. 4, № 2. С. 123–133

14. Stambekova Zh., Zhumabayeva A., Uaidullakzy E., Kaziyev K., Ablyazimova N., Ryskulova A. «Training of future primary teachers for innovation in the context of the updated content of education» World Journal on Educational Technology: Current Issues Volume 13, Issue 4, (2021) 758-774, ISSN: 967-979

15. Stambekova Zh. «Features of interactive forms of learning in the context of an updated education program» Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы, «Психология» сериясы, №4 (61), 2019 ж., 228 б.

16. Гатанов Ю.Б. Развитие личности, способной к самореализации. Журнал: «Психологическая наука и образование, 1998, №1, – С. 79.

17. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. М.: Академия, 2001. – С.304.

18. Братченко С.Л. Мир экспертизы – попытка определения координат. В сборнике: «Экспертиза в современном мире: от знания к деятельности». - Москва: Смысл, 2006. – С. 63-75.

Referense:

1. «Egemen Қазақстан» gazetі, 16 mausym, 2021 zhyl. <https://egemen.kz/article/278654-toqaev-iyunynh-ghylym-dgane-tekhnologiya-dgonindegi-sammitine-qatysty>

2. Baitursynuly A. Qazaqsha oqu zhajynan. – Kitapta: A.Baitursynuly. Qazaq til biliminiң мәseleleri. – Almaty: AbzalAj. 2013. – 605-bet.

3. Selevko G.K. Sovremennye obrazovatel'nye tekhnologii. – M.,1998.

4. Nurahmetov N.N. Ahtazina B.K. Shorlandyryp-qarqyndy oqytu tekhnologiyasyna saj zerthanalyq zhymysty ujymdastyru. - ISSN 1563-0331 QazUPU Habarshysy. Himiya seriyasy. №1 (73). 2014. – 100-104 b.

5. Vasil'eva L.N., Murav'eva E.A. Metody upravleniya innovacionnoj deyatel'nost'yu: Ucheb. posobie. - M.: KNORUS, 2005. – S. 17.

6. Karaev Zh.A. Trekhmernaya metodicheskaya sistema obucheniya – osnova formirovaniya funkcion'noj gramotnosti uchaschihsya // Mezhdunarodnyj zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniya. № 11, 2013 g., – S. 19-25.

7. Abetova Z.T. Innovacii v obrazovanii: social'nye ozhidaniya, ustanovki studencheskoj molodezhi. // Sbornik materialov on-line nauchnoj konferencii «Problemy vnedreniya standartov kejs-menedzhmenta v praktiku social'noj raboty». – Aстана: ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2019. – 42-50 стр.

8. Bozhovich L.I. Rech' i prakticheskaya intellektual'naya deyatel'nost' rebenka (eksperimental'no-teoreticheskoe issledovanie) (ch. 2, 3) // Kul'turno-istoricheskaya psihologiya. 2006. Tom 2. № 2. – S. 121-135.

9. Anan'ev B.G. Lichnost', sub'ekt deyatel'nosti, individual'nost'. — M.: Direkt-Media, 2008– 164 s.

10. Abul'hanova-Slavskaya K.A. Deyatel'nost' i psihologiya lichnosti. / K.A.Abul'hanova-Slavskaya, - M.: Izd-vo Nauka, 1980. – S. 336.

11. Slastenin V.A., Kashirin V.P. Psihologiya i pedagogika. - Moskva: Akademiya, 2010. – S.480.

12. Lazarev V.S., Разуваева Т.Н. Psihologicheskaya gotovnost' pedagogicheskikh kollektivov k innovacionnoj deyatel'nosti. Surgut: RIO SurGPU, 2009. 195 s. [URL: <http://rrpedagogy.ru/journal/article/727/>], tagy basqa galymdar

13. Yagolkovskij S.R. Innovacionnost' kak predmet psihologicheskogo issledovaniya // Psihologiya. ZHurnal Vysshej shkoly ekonomiki, 2007. T. 4, № 2. S. 123-133

14. Stambekova Zh., Zhumabayeva A., Uaidullakzy E., Kaziyev K., Ablayazimova N., Ryskulova A. «Training of future primary teachers for innovation in the context of the updated content of education» *World Journal on Educational Technology: Current Issues Volume 13, Issue 4, (2021) 758-774, ISSN: 967-979*

15. Stambekova Zh. «Features of interactive forms of learning in the context of an updated education program» *Abai atyndagy QazUPU Habarshysy, «Psixologiya» seriyasy, №4 (61), 2019 zh., 228 b.*

16. Gatanov YU.B. *Razvitie lichnosti, sposobnoj k samorealizacii. Zhurnal: «Psixologicheskaya nauka i obrazovanie, 1998, №1, – S. 79.*

17. Smirnov S.D. *Pedagogika i psixologiya vysshego obrazovaniya: ot deyatelnosti k lichnosti. M.: Akademiya, 2001. – S.304.*

18. Bratchenko S.L. *Mir ekspertizy – popytka opredeleniya koordinat. V sbornike: «Ekspertiza v sovremennom mire: ot znaniya k deyatelnosti». - Moskva: Smysl, 2006. – S. 63-75.*

МРНТИ: 14.35.09

<https://doi.org/10.51889/2022-2.1728-5496.21>

Нурдиллаева Р.Н.,^{1*} Мейрбек А.Н.¹

¹*Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави
Туркестан, Казахстан*

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ CLIL НА ЗАНЯТИЯХ ФИЗИЧЕСКОЙ ХИМИИ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ХИМИИ

Аннотация

На сегодняшний день в Республике Казахстан идет спрос на педагогические кадры естественного направления с владением трех языков. Это связано с необходимостью формирования как предметных, так и языковых навыков обучающихся. Для улучшения владения языком интегрировано с предметом в обучении эффективным методом является технология CLIL признанная на мировой арене образования. В статье приведены результаты исследования с применением технологии CLIL в преподавании «Физической химии». Проведены практические занятия в режиме оффлайн с применением интерактивных методов обучения в Международном казахско-турецком университете имени Ходжи Ахмеда Ясави. В педагогическом эксперименте были отобраны студенты 3 курса группы образовательной программы В012 подготовка учителей химии. В ходе исследования был проведен опрос с использованием платформы Google Forms. В результате, которого были рассмотрены пути эффективного применения методов CLIL в преподавании химии на английском языке. По языковому аспекту использовалось терминология и глоссарий на трех языках. По предметному аспекту применены мозговой штурм с активными вопросами, обсуждение проблемы, по обучающему аспекту кейсовые задания, адаптированный текст и задачи на трех языках. По завершению эксперимента также был проведен контрольный опрос. В ходе, которого, была достигнута цель - повысить коммуникативные навыки у студентов, улучшение словарных запасов и повышение мотивации в изучении, как предмета, так и английского языка. Результаты педагогического эксперимента показали эффективность обучения химии на английском языке с применением технологии CLIL.

Ключевые слова: метод CLIL; глоссарий; кейс-стади; коммуникативные навыки; опрос; педагогический эксперимент.

Р.Н. Нурдиллаева¹, А.Н. Мейрбек¹

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті

БОЛАШАҚ ХИМИЯ МҰҒАЛІМДЕРІНДАЯРЛАУДА CLIL ТЕХНОЛОГИЯСЫН ФИЗИКАЛЫҚ ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында үш тілді меңгерген, жаратылыстану бағытындағы педагог кадрларға сұраныс артып келеді. Бұл білім алушылардың пәндік және тілдік дағдыларын